

V päťdesiatych rokoch minulého storočia sformuloval francúzsky filozof Pierre Teilhard de Chardin myšlienku globalizovaného myslenia, ktoré nazval termínom noosféra. Vychádzal pritom z anticipácie vzájomnej interakcie ľudských myslí prostredníctvom stále zložitejších sociálnych sietí (!), ktorej výsledkom by mal byť najvyšší stupeň kolektívneho vedomia pri zachovaní individuálnej entity jednotlivca. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že aktuálne prebiehajúca digitálna globalizácia je výrazom naplnenia jeho vízií. V skutočnosti sme svedkami protichodných tendencií, keď na jednej strane síce hovoríme o multikulturálnom obohacovaní nášho sveta inými (odlišnými) spôsobmi života, na druhej strane podliehame homogenizácii kultúry, myslenia a priorít so všetkými dôsledkami na spoločnosť aj každého človeka.

Ludia vždy mali ambivalentný vzťah k technickým vymoženostiam – tešili sa z uľahčenia napĺňania svojich životných potrieb a povinností, ale vnímali aj riziká potenciálnych strát s prebiehajúcim pokrokom súvisiacich. Už veľký Sokrates vyjadril obavy, že využívanie písma môže zničiť výnimočné duševné schopnosti ľudstva, pričom jeho varovania až zarážajúco pripomínali dnešné obavy z nekontrolovaného rozvoja digitálnych technológií. Tvrdil okrem iného, že v dôsledku písania „ľudia prestanú používať vlastné argumenty, keďže budú viac dôverovať vonkajším napísaným znakom, úprimné hľadanie pravdy bude nahradené zdaním pravdy, ľudia budú prijímať množstvo informácií, no ničomu sa nenaučia a budú sa zdať vševedúcimi, hoci nebudú vedieť nič.“ Takmer o 2500 rokov neskoršie americký publicista a expert na internet Nicholas Carr dal svojej knihe o dôsledkoch používania digitálnych médií celkom uvážene názov *The Shallows* (Plytčiny), pričom vlastné sebaopozorovanie vyjadril nasledovne: „Ako keby mi sieť ničila schopnosť sústrediť sa a nerušene uvažovať. Moje vedomie čaká, že bude môcť

prijímať informácie v tej podobe, v akej sú ponúkané na nete – teda v podobe rýchleho prúdu malých častíc.“

K najvýznamnejším poznatkom v oblasti neurobiológie patrí zistenie, že mozog sa používaním neustále mení. Vnímanie, myslenie, prežívanie a konanie zanechávajú v mozgu pamäťové stopy. Dynamiku ich vývoja a zmien dokážeme vďaka moderným zobrazovacím technikám detailne sledovať, pričom závery sú jednoznačné: jednotlivé synapsy – plastické, neustále sa meniace spojenia medzi nervovými bunkami – narastajú, ak sú používané, v opačnom prípade chradnú a odumierajú. Vďaka jedinečnej konfigurácii neuronálnych spojení sa ľudský mozog personalizuje a tvaruje ako samostatná entita, pričom práve tieto spojenia, osobné asociácie medzi konkrétnymi predmetmi, osobami a situáciami, dodávajú každému individu svoj vlastný význam a determinujú jeho myšlienkové procesy. V súvislosti s prebiehajúcim hyperprepojením v kyberpriestore sa vnucuje otázka, do akej miery sa globalizácia a digitalizácia životného prostredia odráža v individuálnom ľudskom mozgu.

Ľudský mozog je produktom evolúcie – počas svojho vývoja sa prispôboval určitým životným podmienkam, medzi ktoré digitálne technológie rozhodne nepatrili. Ponúka sa analógia medzi množstvom tzv. civilizačných chorôb vznikajúcich v dôsledku nepomeru medzi pôvodným spôsobom života a moderným životným štýlom a negatívnymi vplyvmi pôsobenia digitálnych médií na duševné procesy v evolučnom aj neurobiologickom kontexte. Nemali by sme preto ignorovať zmeny emocionálnych a sociálno-psychologických procesov ani eticko-morálnych postojov, ku ktorým dochádza pod vplyvom excesívneho využívania digitálnych technológií. Vzhľadom na aktuálne údaje o závislostnom správaní predovšetkým mladých ľudí súvisiacom s nadmerným používaním moderných informačných technológií by bolo nezodpovedné zatvárať oči pred nastolenými rizikami či skrývať sa za diskusie, či je alebo nie je daná problematika aktuálne oficiálne uznaná za medicínsku tému. Výhovorka, že odborníci sa ešte nedohodli, čo je to nelátková závislosť a aké formy môže nadobúdať, nesmie ospravedlňovať našu nečinnosť v zmysle osvetý, prevencie a (v prípade potreby aj) terapie.

MUDr. Ludvík Nábělek, PhD.